

การศึกษาเปรียบเทียบการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข: ศึกษากรณีชุมชนหนองจอก
กรุงเทพมหานคร
A Comparative Study of Buddhist Prayer and Muslim Prayer for
Peaceful Coexistence: A Case Study of the Nong-Chok
Community, Bangkok

¹พระใบฎีกากฤษฎา กตปุญโญ

Phrabaideeka Kritsada Katapunkho

²ณัฏฐ์ ศรีดี

Naddhira Sridee

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author, Email: aod1548@gmail.com

Received November 11, 2022; Revised December 13, 2022; Accepted: December 24, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิมในชุมชนหนองจอก กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์ทางศาสนา งานวิจัย และสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า การสวดมนต์มีความสำคัญ 2 ส่วนคือ จุดหมายเดิมพร่ำสอนให้คนทั้งหลายได้ศึกษาแล้วเกิดปัญญานำพาชีวิตให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อ้นนั้น ส่วนการละหมาด เป็นบัญญัติที่สำคัญของศาสนาอิสลามที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติ เป็นการสรรเสริญพระเกียรติคุณ การวิงวอนขอพร และการขออภัยโทษต่อพระองค์ จะเห็นได้ว่าการสวดมนต์และการละหมาด เป็นการสร้างความต่อเนื่องหรือเชื่อมโยงกันระหว่างศาสนากับศาสนิก ส่วนนัยที่ต่างกัน คือ การสวดมนต์ของชาวพุทธได้แปรเปลี่ยนเป็นความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์แทน ส่วนการละหมาดนั้นยังมีเป้าหมายเพื่อแสดงถึงความรักความศรัทธาต่อพระอัลลอฮ์ คุณค่าและอิทธิพลของการสวดมนต์และการละหมาด มีนัยที่แสดงถึงการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดและไม่ก้าวล่วงหน้าที่ของคนอื่น ซึ่งทางพระพุทธศาสนาใช้หลักการแผ่เมตตา ส่วนศาสนาอิสลามกล่าวถึงการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ส่วนนัยที่ต่างกัน เป็นวิธีปฏิบัติที่อยู่ในกรอบของแต่ละศาสนานั้นเอง การสวดมนต์กับการละหมาด เป็นการสร้างการเรียนรู้วิถีชุมชน โดยเปิดให้มีการสอนกันข้ามศาสนาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกัน สร้างความเข้าใจต่อกันมากขึ้น และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อให้

เรียนรู้หลักการทางศาสนาของศาสนาตนให้เข้าใจ และเรียนรู้ศาสนาอื่นให้รู้แจ้งเพื่อจะได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องไม่ก้าวก่ายความเชื่อของผู้อื่น

คำสำคัญ: การสวดมนต์; การละหมาด; ชาวพุทธ; ชาวมุสลิม

Abstract

This article aimed to study to compare of Buddhist prayer and Muslim prayer for peaceful coexistence. This article is a qualitative study by studying and collecting data from religious scriptures was related to research papers and interviewing the target audiences. The research results were found as follows. There are two extreme parts of prayer is 1) The original purposes of prayer were to be instilled for study of people, and 2) As it can be generated wisdom. In Buddhists are believed that the prayer can be leading to the right path. For Muslim prayer is one of many important provisions in Islam that Muslims must obey and must be covenanted. It's a praise of honor, supplication and asking for forgiveness from Allah. It can be seen that Buddhist prayer and Muslim prayer are continuations or connection between religions and devotees. For differentiating of both prayers are; Today Buddhists prayer really was deviated direction to be a sacred thing, and it is being holiness instead. As for the Muslim prayer, it also aims to sacrifice the love and faith onto Allah. The value and influence of Buddhist prayer and worship of the Allah's kindness implied to show on duties of them owns the best, and they are also not interfering with other people's duties, by this cause the principle of spreading kindness was used by Buddhists. As for Islam, it talks about taking care of others and completed understanding of others. For the different implications, it is a practice within the framework of each religion itself. The praying of Buddhists and Muslim prayer are the way of creating learning in the community by sharing in each multi religions to achieve mutual learnings. By this way is created by more mutual understanding and to create mental immunity for children since they were young. In order to learn the religious principles of their own religion by understanding, and they also need to learn other religions to be enlightened, in order to behave properly and did not interfere with other people's beliefs.

Keywords: Buddhists Prayer; Muslim Prayer; Buddhists; Muslim

บทนำ

การประกอบพิธีกรรมทางศาสนานับว่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลัก 5 ประการของศาสนา ได้แก่ 1) ศาสดา หรือผู้ก่อตั้งศาสนา 2) คัมภีร์ ที่รวบรวมคำสอน หลักปฏิบัติ เรื่องเล่าต่างๆ 3) สาวก คือ ผู้ปฏิบัติตามคำสอน เป็นผู้สืบทอดศาสนาให้คงอยู่ต่อไป 4) ศาสนสถาน คือ สถานที่สำคัญเอาไว้ประกอบศาสนกิจ 5) สัญลักษณ์ คือ สิ่งที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของศาสนานั้นๆ เช่น พิธีกรรม รูปปั้น รูป เป็นต้น แม้แต่การสวดมนต์หรือการสวดมนต์ก็เป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมทางศาสนาทุก

ศาสนา ที่มีปรากฏมาแต่อดีตกาล (ชวน เพชรแก้ว, 2520) โดยที่การสวดมนต์แต่เดิมนั้นเป็นการสวดเพื่อบูชา บวงสรวง ขอพรต่อเทพเจ้า เป็นการกล่าวสรรเสริญเพื่อแลกกับความสวัสดิ์ของตนเอง พระพุทธศาสนาเองก็มีการสวดสาธยายเช่นเดียวกัน เดิมทีเป็นการสวดสาธยายเพื่อทรงจำพระพุทธรวจนะเท่านั้น เมื่อชาวบ้านได้ยินพระสงฆ์สวดสาธยายก็พากันอนุโมทนาและได้ถือกันว่า การได้ยินพระสงฆ์สวดสาธยายเช่นนั้นเป็นสิริมงคล ในสมัยนั้นยังไม่มีคัมภีร์ที่จะได้จดจารึก ต้องท่องจำ ทรงจำกันด้วยวาจา จำหลักคำสอนที่เรียกว่ามุขปาฐะ คือการท่องจำให้ขึ้นใจจนติดปาก (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) ต่อมาเมื่อมีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น พระสงฆ์ก็ใช้สวดสาธยายพระพุทธรวจนะนั้นตามสมควรแก่เหตุการณ์

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงการสวดมนต์ไว้หลายแห่งด้วยกันว่า เช่นครั้งเมื่อเมืองเวสาลีเกิดโรคระบาด เป็นเหตุให้มีคนและสัตว์ตายไปเป็นจำนวนมาก พระผู้มีพระภาคจึงรับสั่งให้พระอานนท์ไปยังที่นั้นแล้วสวดรัตนสูตร โรคนั้นก็ระงับไป (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 25 ข้อที่ 1-18 หน้าที่ 9-14, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อีกเหตุการณ์หนึ่งเมื่อคราวที่พระผู้มีพระภาคทรงประจักษ์โปรดให้พระจุนทเถระสวดโพชฌงค์ปริตรถวาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 19 ข้อที่ 197 หน้าที่ 130-131 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หรือเหตุการณ์ที่ภิกษุทั้งหลายไปป่าเพ็ญสมณธรรมในป่า ถูกพวกอมนุษย์รบกวน กลับมาเฝ้ากราบทูลพระผู้มีพระภาค พระองค์โปรดให้สวดกรณียเมตตสูตรแล้วอยู่ต่อไป ภัยเหล่านั้นก็ไม่มี (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 25 ข้อที่ 1-10 หน้าที่ 20-22 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยที่ได้จดจารึกพระพุทธวจนะนั้นไว้เป็นหลักฐานแล้ว กุลบุตรที่มีความเพียรในการทรงจำพุทธรวจนะอย่างแต่ก่อนก็น้อยลงๆ จำทรงได้แล้วก็บอกกันต่อๆ ไปเป็นไปในทำนองว่า บอกให้ท่องไปวันละเล็กน้อยตามกำลังปัญญาทรงจำของผู้นั้น เมื่อได้รับบอกไปแล้ว ต้องไปท่องจนกว่าจะขึ้นปาก เมื่อท่องได้แล้ว ต้องคอยทบทวนการสวดสาธยายไว้อีกเพื่อกันหลงลืม ด้วยเหตุที่ถือกันว่าเป็นสิริมงคลและสามารถที่จะป้องกันภัยอันตรายได้ จึงพากันนิยมการสวดสาธยาย เป็นไปทั้งทางวัดและทางบ้าน ภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาได้สวดเป็นประจำ เช่น ทำวัตรไหว้พระเป็นต้น ในบางสมัยเมื่อปรารถนาเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งก็อาราธนาพระสงฆ์สวดเพื่อสิริมงคลบ้าง เพื่อเจริญความสังเวชบ้าง เมื่อมีความนิยมการสวดมนต์มากขึ้น ต่อมาก็เลียนแบบเป็นพิธีทั้งในพระราชพิธีและพิธีของประชาชนทั่วไป (พระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจจาโร), 2546)

การสวดมนต์ในปัจจุบันได้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของไทยพุทธทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยเฉพาะในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา มีกระแสความนิยมกิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 31 ธันวาคมกับวันที่ 1 มกราคมของปีถัดไป โดยกิจกรรมดังกล่าวเป็นการร่วมมือของคณะสงฆ์หน่วยงานภาครัฐ และประชาชนทั่วไป จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวพุทธไทย (พระครูศิริโสธรคุณารักษ์, 2561) แม้จะเกิดเหตุการณ์โรคระบาดก็ยังมีกระแสการสวดมนต์ข้ามปีออนไลน์ (วัดยานนาวา, 2564) ซึ่งกระแสดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การสวดมนต์เป็นสิ่งสำคัญของศาสนิกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สำหรับในศาสนาอิสลาม การละหมาดเป็นการประกอบศาสนกิจที่สำคัญยิ่งสำหรับชาวมุสลิมทุกคนที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง และตามเวลาในแต่ละวัน โดยแบ่งประเภทของการละหมาดออกเป็น 2 ประเภท คือ การละหมาดฟัรฎู และการละหมาดสุนัต การละหมาดฟัรฎูเป็นการละหมาดที่บังคับ

หรือจำเป็นต้องปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติจะต้องได้รับการลงโทษ โดยแบ่งเป็นสองส่วนคือ ฟรุฏิน เป็นละหมาดที่บังคับให้ปฏิบัติโดยไม่มีเงื่อนไขหรือข้อยกเว้นเฉพาะตน วันละ 5 เวลา สำหรับผู้ชายจะต้องละหมาดญุมอะฮ์หรือละหมาดวันศุกร์ อีกส่วนหนึ่งคือ ฟรุฎกิฟายะฮ์ เป็นละหมาดที่บังคับและต้องปฏิบัติ แต่มีเงื่อนไขในการปฏิบัติตามสถานการณ์ คือหากมีผู้ปฏิบัติอยู่ข้างแล้วจะไม่เป็นบาปแก่คนทั้งหมด เช่น ละหมาดวันอีด (คือการละหมาดในวันอีฎิ้ลฟิฏْرِ และอีฎิ้ลอัฎฮา) ละหมาดญะนาซะฮ์ (ละหมาดคนตาย) ส่วนการละหมาดสุนัตเป็นการละหมาดเนื่องในเวลาและโอกาสต่าง ๆ นอกเหนือจากการละหมาดฟรุฎ จุดประสงค์การทำพิธีละหมาด คือ เป็นการน้อมตนแก่พระเจ้าทั้งกาย วาจา และใจ ตามแบบอย่างพระศาสดา พระมุหัมมัด และโอองการที่พระเจ้ากำหนดไว้ ส่วนประโยชน์อื่นที่พึงได้รับมีดังนี้ 1) เป็นการชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่ตลอดเวลา 2) เป็นการฝึกสมาธิและสร้างพลังจิตใจให้เข้มแข็ง 3) เป็นการช่วยแก้ปัญหาชีวิต (ระงับความทุกข์ใจ) ได้โดยทำจิตใจให้สงบ 4) เป็นการปลูกฝังนิสัยที่ดีหลายประการ เช่น ตรงต่อเวลา มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความอดทน การเอาชนะใจตัวเอง สร้างความสะอาดและความสามัคคี 5) เป็นวิธีการบริหารร่างกายทางอ้อม 6) เป็นการสร้างพลังกายให้เข้มแข็งเพื่อสามารถต่อต้านโรคร้ายได้เป็นอย่างดี และ 7) เป็นการลดความตึงเครียดในหน้าที่การงานเพื่อดำเนินงานต่อไปอีกอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ชมรมดับลิศประเทศไทย, 2540)

การละหมาดเป็นความโปรดปรานอันใหญ่หลวงที่อัลลอฮ์ ตะอาลาทรงมอบให้แก่มุอฺมิน (ผู้มีศรัทธาต่อพระเจ้า) เพื่อเปิดโอกาสให้เขาได้เข้าเฝ้าพระเจ้าของเขา และสารภาพผิดในบาปที่ได้กระทำไว้ ในเวลาเดียวกันเขาก็ขอความเมตตาต่อพระองค์อย่างใกล้ชิด การละหมาดเป็นงานชิ้นแรกที่มีผู้มีศรัทธาจะถูกชำระ สอบสวนในวันปรโลกดังฮะดีษของท่านนบีมุหัมมัด ที่ว่า “มีรายงานจากอะบิฮุร็อยเราะฮ์ ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ แจ้งว่า ท่านร่อซูลุลลอฮ์ กล่าวว่า แท้จริงสิ่งแรกที่มีมนุษย์จะถูกสอบถาม ในวันกิยามะฮ์จากการรายงานของพวกเขา ก็คือ การละหมาดพระเจ้าของเราจะตรัสแก่มะลาอิกะฮ์ ทั้ง ๆ ที่พระองค์ทรงรอบรู้ดียิ่งว่า พวกเจ้า จงดูการละหมาดของบ่าวของข้าว่าเขาทำไว้อย่างสมบูรณ์หรือบกพร่องประการใด หากว่าการละหมาดของเขาสมบูรณ์ ก็จะถูกบันทึกให้เขาอย่างสมบูรณ์ และหาว่าการละหมาดของเขาบกพร่องไปบ้าง พระองค์ก็ตรัสว่าพวกเจ้าจงดูซิว่า สำหรับบ่าวของข้าคนนี้มีละหมาดขุนนะฮ์บ้างไหม? หากเขามีละหมาดขุนนะฮ์ก็จงทำให้การละหมาดฟรุฎของบ่าวผู้นี้สมบูรณ์จากการละหมาดขุนนะฮ์ของเขา แล้วกิจการงานอื่นๆ ก็จะถูกสอบสวนในทำนองนี้ บันทึกโดยอะบูดาอูด อันนะซาอี อัตติรมิซียี และอัลฮากิม และว่าเป็นสายสืบที่เชื่อถือได้ (อัลอิศลาห สماعะบางกอกน้อย, 2544) จึงกล่าวได้ว่า ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการละหมาด โดยแสดงให้เห็นว่า การละหมาดเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินความดีหลังจากเสียชีวิตไปแล้ว

เขตหนองจอกมีพื้นที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกรุงเทพมหานคร จำนวนเนื้อที่ประมาณ 236.261 ตารางกิโลเมตรเป็นเขตที่มีเนื้อที่มากที่สุดประมาณ 1 ใน 7 ของจำนวนเนื้อที่รวมของกรุงเทพมหานคร อาณาเขตด้านทิศเหนือติดต่อกับอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ทิศใต้ติดต่อกับเขตลาดกระบัง ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอบางน้ำเปรี้ยว และอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตมีนบุรีและเขตคลองสามวา มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 170,029 คน (ณ เดือนกันยายน 2560) ดานศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 75 และมีศาสนสถาน ไตแกมัสยิด 46 มัสยิด, วัด 17 วัด, โบสถ์คริสต์ 1 แห่ง, ศาลเจ้า 1 แห่ง (สำนักงานเขตหนองจอก, 2561)

เขตหนองจอก เดิมทีเป็นแหล่งรวมศูนย์การค้าทางเรือ และได้มีการเปลี่ยนถ่ายจากกาลเวลาสู่ความทันสมัยทางเทคโนโลยี แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงน่าศึกษาค้นคว้าคือความหลากหลายแห่งวัฒนธรรมด้านศาสนา เดิมทีชุมชนดังกล่าวแม้จะมีความเชื่อต่างกัน แต่ยังคงมีการอยู่ร่วมกันฉันญาติมิตร โดยอาศัยวัฒนธรรมไทยเป็นเครื่องประสาน แต่เมื่อกระแสความเชื่อทางศาสนารุนแรงขึ้นก็มีการกระทบกระทั่งกันระหว่างศาสนาเป็นบางครั้งบางคราว เช่น กรณีผู้ปกครองนักเรียนชาวมุสลิมร้องเรียนขอให้นักเรียนหญิงสวมฮิญาบเข้าเรียนในโรงเรียนวัดหนองจอก ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตจากทางวัดด้วยเหตุแห่งวัฒนธรรมความเชื่อที่ต่างกัน แต่ส่วนใหญ่แล้วชาวชุมชนดังกล่าวก็คงดำรงชีวิตกันอยู่อย่างมีความสุขแบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน ซึ่งควรค่าแก่การศึกษาส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งคือการอาศัยหลักการทางศาสนาของตน เป็นเครื่องพัฒนาตนเองและสังคมที่อยู่อาศัยให้น่าอยู่

การสวดมนต์และการละหมาด เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับศาสนาเพื่อโน้มนำเอาคำสอนของแต่ละศาสนามาปฏิบัติเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตที่มีความสุข แม้เดิมทีจะเป็นการสวดเพื่ออ้อนวอนขอความเมตตาจากพระเจ้า แต่ปัจจุบันเสมือนว่า การสวดมนต์นั้นจะเป็นการน้อมเอาคำสอนมาเป็นคู่มือในการดำเนินชีวิต เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วหากว่าศาสนิกของแต่ละศาสนา น้อมเอาคำสวดต่างๆ มาปฏิบัติอย่างจริงจังย่อมสามารถก่อให้เกิดความสุขในสังคมได้ เพราะฉะนั้นในงานวิจัยนี้ จึงประสงค์ที่จะศึกษาถึงการสวดมนต์ของพุทธศาสนิกชนกับการละหมาดของชาวมุสลิมในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ว่ามีการถือเอาประโยชน์จากการสวดมนต์มาส่งเสริมในการอยู่ร่วมกันในสังคมมากน้อยเพียงไร เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเป็นแผนแม่บทในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสวดมนต์ของชาวพุทธในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการละหมาดของชาวมุสลิมในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิมในชุมชนหนองจอก กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการดำเนินการดังนี้

- 1) การศึกษาในเชิงเอกสาร เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา คัมภีร์ปกรณ์วิเสส และพระคัมภีร์อัลกุรอานของศาสนาอิสลาม รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารประเภทตำรา บทความวิชาการทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ตลอดจนจากสื่ออินเทอร์เน็ต มุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- 2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในประเด็นความสำคัญ พัฒนาการ รูปแบบ

คุณค่าและอิทธิพลของการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิม โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(1) ทำการศึกษาและคัดเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยการกำหนดคุณสมบัติกลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ข้าราชการที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชน และประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวพุทธกับชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานครโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

(2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

(3) ดำเนินการศึกษาประเด็นความสำคัญ พัฒนาการ รูปแบบ คุณค่าและอิทธิพลของการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิม โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

(4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือความสำคัญ พัฒนาการ รูปแบบ คุณค่าและอิทธิพลของการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิม ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้แก่ผู้นำทางศาสนาได้แก่พระสงฆ์ โต๊ะอิหม่าม ชาวพุทธ ชาวมุสลิม และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประชาชนในชุมชนหนองจอกได้รับทราบ

(5) วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางการในการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิมมาประยุกต์ใช้ในสังคม

(6) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) มีคุณสมบัติดังนี้

3.1) กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ข้าราชการที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชน และประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวพุทธและชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนหนองจอก กรุงเทพมหานคร จำนวน 40 รูป/คน

3.2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามีการจัดสัมภาษณ์กลุ่มย่อย และการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย โดยมีกระบวนการดังนี้

ก. ผู้วิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมออกแบบสัมภาษณ์และกิจกรรมที่สอดคล้องกับงานวิจัย

ข. ส่งแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง แล้วนำมาแก้ไข

ค. นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้ว ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

ง. จัดกิจกรรมเสวนากลุ่มย่อยระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนหนองจอก กรุงเทพมหานคร

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ทั้งจากเอกสารและการลงพื้นที่วิจัย แยกประเด็นคำถาม คำตอบให้เป็นหมวดหมู่

5) การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาแปรผล เขียนรายงานการวิจัย

6) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลของการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การสวดมนต์ มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ยังไม่สลับซับซ้อนมากนัก เช่น ชันธุสูตร สวดเพื่อเจริญเมตตาไปยังตระกูลทุกชนิด รตนสูตร สวดเพื่อป้องกันเมืองเวสาลีจากภัยอันตราย กรณียเมตตสูตร สวดเพื่อแผ่เมตตาไปยังเทวดาทั้งหลายโพชฌังคสูตร สวดเพื่อรักษาความป่วยไข้ของพระเถระศิรیمانันทสูตร สวดเพื่อรักษาอาการไข้ของพระศิรیمانันทเถระ เป็นต้น ซึ่งลักษณะการสวดมนต์นี้เป็นเพียงการสาธยาย พระคุณของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เพื่อให้เกิดอนุสติแก่ผู้ฟัง มุ่งเน้นให้เกิดสมาธิ มีจิตเป็นเอกัตตารมณ์ คือมีอารมณ์เป็นหนึ่งเดียวแน่วแน่ จึงไม่มีพิธีกรรมใหญ่โต ต่อมาหลังพุทธปรินิพพานได้ประมาณ 300-1200 ปี การสวดมนต์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น การประกอบพิธีการสวดมนต์เป็นพิธีกรรมที่มีองค์ประกอบอื่นซึ่งเป็นของลัทธิเดิมในท้องถิ่นนั้นเข้ามามีส่วนร่วม นับตั้งแต่การทำน้ำพระพุทธรูปมนต์ วงด้วยสายสิญจน์ ประรำพิธีสำหรับสวดมนต์ ผูกโยงผ้าประดับตกแต่งสถานที่ จัดวางอาสนะสำหรับพระสงฆ์ กำหนดเวลาในการสวด ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ ได้สร้างความสลับซับซ้อนของพิธีกรรม นำศรัทธาเลื่อมใส ภูมิความศรัทธามากขึ้น

อิทธิพลการสวดมนต์ในชุมชนนั้น ต้องมีผู้นำเป็นตัวอย่างทั้ง บ้าน วัด โรงเรียน ต้องสอนและปลูกฝังถึงอานิสงส์ของการสวดมนต์แต่ถ้าเรานำเทคโนโลยีสมัยใหม่ไปใช้จะหาผู้สวดไม่พบ ถ้าไม่มีผู้นำหาผู้ทำตามยากมากตามหลักวิถีเดิม หรือวิธีการสวดมนต์ต้องปลูกฝังในคุณค่าของการสวดมนต์คือต้องทำกันทุกที่ในปัจจุบันมีพระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการนำไปสวดในบ้าน ในสโมสร ส่วนในวัดสัปดาห์ละครั้งรวมกันทั้งพระ สามเณรและคฤหัสถ์ มี 3 วัดและมีการสวดพร้อมกันทุกวัน ก็จะเกิดผลหรืออานิสงส์ตามมาอย่างมหาศาล โดยทุกวันนี้ชาวพุทธไม่ว่าจะเป็นเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุได้หันเข้ามาเรียนรู้การสวดมนต์ให้พระในวันสำคัญทางศาสนาหรือวันธรรมะสวดก็จะมีการสวดมนต์พิเศษเกิดขึ้นในที่ต่างๆแม้กระทั่งบ้านเมืองเรียกว่าเป็นการได้เห็นมิติใหม่ของการสวดมนต์ที่มีผู้สนใจมากขึ้นทุกวัน (พระครูบวรกิจคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดสี่ชมพู เลขาธิการเจ้าคณะเขตหนองจอก, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565) การสวดมนต์ในปัจจุบันได้พัฒนาเอาบทสวดมนต์ไปบันทึกไว้ในทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ด้วยเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับยุคสมัยใหม่ในปัจจุบัน (นายพิสิษฐ์ จงจิตร, หน่วยงานเป็นไวยาวัจกรวัดหนองจอก, ประธานมูลนิธิอาสาหนองจอก (ศูนย์ราชพฤกษ์), สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565) การประพฤติปฏิบัติตามแนวของบรรพบุรุษที่สืบทอดมาไม่น้อยกว่าร้อยปีทำให้เกิดเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติต่อๆ กันจนเป็นวัฒนธรรมประเพณีในปัจจุบันนี้ (นางสังข์ อัดตัญญู, ข้าราชการบำนาญ สพฐ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนพรตพิทยพยัต, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565) เนื่องจากหน้าจอมีศาสนาอื่นๆ อยู่ด้วยกันหลายศาสนาไม่ว่าจะเป็น ศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม โดยเรียกว่าสังคมพหุวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชนหนองจอกนี้ก็ยังมียุคหลายวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นไทยพุทธ ไทยจีน ไทยรามัญ และมีชาวคริสต์ชาวจีนและมุสลิมที่อยู่ร่วมกันในชุมชนนี้ก็อยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมีความจำเป็นต้องจัดรูปแบบในการเข้าถึงศูนย์เด็ก ๆ ตามโรงเรียนเสียก่อนเพื่อที่จะเป็นแบบอย่างในการสวดมนต์ การละหมาด และการสวดขอพรให้เด็ก ๆ ในชุมชนเข้าถึงเพื่อให้เกิดความเคยชินและมีอานิสงส์ตามมาต่อไปในการดำเนินชีวิต (นางไขทยา สิทธิบุญ, ข้าราชการบำนาญสังกัดกรุงเทพมหานคร เลขาธิการมูลนิธิอาสาหนองจอก (ศูนย์ราชพฤกษ์), สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565)

เขตหนองจอกเป็นชุมชนหลากหลายเชื้อชาติหลายภาษาหลายศาสนามีการอยู่ร่วมกันเป็นวิถีด้วยการเป็นอยู่ ต่างฝ่ายต่างนำคำสอนไปปฏิบัติตาม ตามความเชื่อในคำสอนของแต่ละศาสนาซึ่งการเป็นอยู่ร่วมกันจึงเรียกขานอ้างว่า พหุวัฒนธรรม ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันชุมชนชาวพุทธ เสียมากกว่าได้ เช่น งานบุญประเพณี บุญต่างๆ ที่ปฏิบัติร่วมกัน พุทธศาสนิกชนไปร่วมงานของศาสนาอื่นๆ ได้ทุกงาน แต่พอชาวพุทธมีงานบ้างศาสนาอื่นอ้างหลักคำสอนว่าไปร่วมงานไม่ได้เพราะพระเจ้าสั่งห้ามจะไปร่วมงานได้เฉพาะเยี่ยมศพ กับงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่เท่านั้น (พระครูบรรณกิจคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดสีชมพู เลขานุการเจ้าคณะเขตหนองจอก, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565) การสวดมนต์เป็นบทบาทที่สำคัญขั้นพื้นฐานของผู้นับถือศาสนาพุทธดังนั้นผู้ที่มิบทบาทสำคัญให้ชาวพุทธเห็นความสำคัญของการสวดมนต์ก็คือพระภิกษุ สามเณร จะต้องเป็นตัวอย่างและชี้แนะแนวทางและผลที่จะได้รับของการสวดมนต์ในปัจจุบันนี้วัดก็ดี พระภิกษุก็ดี หันไปให้ความสำคัญกับวัตถุนิยม ปัจจุบันนิยม คำสั่งสอนที่มง่ายทำให้รวยๆ โดยลืมนำคำสอนของพระศาสดา (พระพุทธเจ้า) มาสอนชาวพุทธเป็นเหตุให้ศาสนาของเราเสื่อมลงในทุกวันนี้ (นายพิสิษฐ์ จงจิตร, ทนายความเป็นไวยาวัจกรวัดหนองจอก ประธานมูลนิธิอาสาหนองจอก (ศูนย์ราชพฤกษ์), สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565) ถ้ามีพระสงฆ์มาให้ความรู้เพิ่มเติมจากเดิมจะมีอานิสงส์อย่างมาก (นางสังข์ อัดตัญญู, ข้าราชการบำนาญ สพล อดีตรองผู้อำนวยการโรงเรียนพรตพิทยพยัต, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565)

ไม่ว่าจะเป็นการสวดมนต์ในสมัยก่อนหรือในปัจจุบันนี้มีการพัฒนาและเข้าถึงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่หันมาสนใจในการสวดมนต์ เช่น การสวดมนต์ข้ามปีที่จะมีการสาธยายมนต์การในช่วงหัวค่ำจนถึงข้ามวันปีใหม่เพื่อเป็นเกาะและกำลังใจในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขมากยิ่งขึ้นหรือว่าการสวดมนต์ในปัจจุบันมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อให้มีสติในการดำเนินชีวิตต่อไป (นางไฉยา สิทธิบุญ, ข้าราชการบำนาญสังกัดกรุงเทพมหานคร เลขานุการมูลนิธิอาสาหนองจอก (ศูนย์ราชพฤกษ์), สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565) ถ้าจะให้เกิดการพัฒนาเรื่องการสวดมนต์ให้พระให้ดีกว่านี้ในปัจจุบัน วัด บ้าน และโรงเรียนในชุมชนควรจัดกิจกรรมชักจูงให้ผู้ปกครองนำเด็กเข้าวัด เพื่อฝึกสมาธิ ฝึกการปฏิบัติธรรม และฝึกปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธที่ดีควรทำอย่างไรให้เข้าถึงจิตใจของเด็ก เพราะเด็กยังอ่อนโยนมีจิตใจที่บริสุทธิ์ถ้าสอนดีสังคมก็จะได้ดีก็ได้ (นางรองรัตน์ กนกนาถ ข้าราชการบำนาญสังกัดกรุงเทพมหานครพิเศษ อดีตรองผู้อำนวยการพิเศษ, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565)

การดำรงมั่นเผยแพร่วัฒนธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากบุคลากรทางพระพุทธศาสนาโดยวางแผนทางให้สอดคล้องกับกลุ่มบุคคลทุกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการดำรงชีวิตและได้พบกับอานิสงส์ในการสวดมนต์นานๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง (นายเอกวิวัฒน์ กริ่งเกษ เป็นเจ้าพนักงานหมายภาษีอากร บ.2 สำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 21, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565) ควรที่จะมีการอบรมเผยแพร่ข้อมูลและการบอกต่อสู่รุ่นหรือการบอกต่อสู่เยาวชนเด็กให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถสาธยายมนต์ต่างๆ ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตและบทสวดมนต์หรือบทสาธยายมนต์ต่างๆ ที่เป็นการเสริมเพิ่มพูนความศรัทธาและมีอานิสงส์มากเพื่อให้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นสิ่งที่เชื่อมต่อกับความศรัทธาในการดำรงชีวิตของเยาวชนและผู้คนทั่วไปที่ไม่สามารถหาทางออกในสภาวะการต่างๆ ที่ได้รับความทุกข์ทรมานเพื่อให้มีสติระลึกถึงคุณพระพุทธรูปคุณพระธรรมคุณพระสงฆ์และอานิสงส์บอกการสวดมนต์

นั้นทำให้ชีวิตมีความหมายในการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป (นางกมลภรณ์ อ่องจันทร์ เป็นแม่บ้าน, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565) ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมการสวดมนต์ไหว้พระและการพัฒนาวัดบุคลากรให้เป็นระเบียบเพื่อเป็นแรงจูงใจให้กับประชาชนทั่วไปให้มีแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้เข้ามาร่วมกันไหว้พระสวดมนต์และพัฒนาวัดให้มีความเจริญรุ่งเรืองและสามารถนำหลักธรรมคำสอนที่ได้จากการแนะนำหรือการได้รับฟังการบรรยายธรรมหรือการแสดงพระธรรมเทศนาให้สามารถดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาและสามารถนำบทสวดมนต์หรือคำแปลที่ได้จากการสวดมนต์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้มากและสามารถที่จะกำหนดทิศทางในการดำเนินชีวิตให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปได้เป็นอย่างดี (ร.ต.ต.มานพ อ่องจันทร์ เป็นอดีตข้าราชการบำนาญ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2565)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การละหมาด คือหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม เป็นขุมคลังอันมีค่ามหาศาลยิ่ง เป็นหนทางที่นำไปสู่สุคติและเป็นกุญแจแห่งสรวงสวรรค์ การละหมาดคือกิจการอันประเสริฐยิ่งกว่ากิจการอื่นๆ การละหมาดคือการสำรวมจิต ให้มีพลังอันเข้มแข็ง เป็นการชักฟอกขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์โดยเหตุนี้ท่านรสุล (ค็อล) เมื่อประสบกับความอัดอั้นใจในกิจการใดๆ ท่านจะปฏิบัติละหมาดหรือเข้าเฝ้าอัลลอฮ์ทันที การละหมาด เป็นบัญญัติที่สำคัญของศาสนาอิสลามที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติ เป็นการสรรเสริญพระเกียรติคุณ การวิงวอนขอพร และการขออภัยโทษต่อพระองค์ แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ ละหมาดฟรฎู และละหมาดสุนัต ผู้ที่จำเป็นต้องทำละหมาดฟรฎู คือ 1) มุสลิม คือผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม 2) มีวัยถึงเกณฑ์บังคับ คือ มีอายุครบ 15 ปีหรือถึงวัยมีความรู้สึทางเพศแล้ว เช่น เด็กผู้ชายที่ฝันเปียก หรือเด็กผู้หญิงที่มีเลือดประจำเดือน และมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ไม่บ้าหรือวิกลจริต และ 3) เป็นผู้ที่สะอาดจากการชำระล้างสิ่งที่ไม่ดีว่าเป็นมลทินของการทำละหมาด เช่น ญุนุบ (น้ำอสุจิ) เฮต นิฟาส (ประจำเดือน) และวิลาดะฮ์ (การคลอดบุตร) แล้วหมายความว่า ต้องชำระล้างร่างกายให้สะอาดก่อนเข้าพิธีละหมาด ไม่มีการเปื้อนด้วยน้ำอสุจิสตรีไม่มีประจำเดือน ต้องให้หมดประจำเดือนก่อนจึงเข้าร่วมพิธีได้ และสตรีที่คลอดบุตรต้องล้างน้ำคร่ำให้หมดก่อน ไม่ให้มีเลือดปะปนในร่างกายที่นับว่าไม่สะอาด (การิม อับดุลเลาะห์, 2551)

การละหมาดในอิสลามโดยที่ประมวณไว้ด้วยการมุ่งมั่นต่ออัลลอฮ์ มีการยืนและการสุญูดต่อพระองค์รวมทั้งครอบคลุมถึงความหมายแห่งการใกล้ชิดกับพระองค์ทำให้ผู้กระทำละหมาดมีความสัมพันธ์กับพระเจ้าผู้สร้างเขาทำให้มีความรู้สึกถึงตำแหน่งอันสูงส่งของการละหมาดในทัศนะของเขาและทำให้เขาตระหนักถึงร่องรอยแห่งเกียรติคุณจนกระทั่งมีความรู้สึกละเอียดอ่อนแก่ตนเองที่จะกระทำ ความชั่วการกระทำลามกและการกระทำที่ไม่ถูกต้องทุกสิ่งทุกอย่างที่ขัดต่อบัญญัติศาสนาและศีลธรรมของอิสลามเพราะ ทุกครั้งที่เขามีความนึกคิดที่จะกระทำการสิ่งไม่ดีย่อมจะมีเสียงกระซิบ เรียกจากส่วนลึกของจิตใจให้ระงับการกระทำนั้นๆ มีฮาดิษมากมายเหลือเกินที่อ้างถึงความดีและคุณค่าของละหมาดและบัญชาให้ปฏิบัติโดยสม่ำเสมอในที่นี้จะมีส่วนหนึ่งจากใจของความฮาดีษที่บอกถึงความดีและความสำคัญของละหมาด หวังว่าคงเป็นประโยชน์แก่ผู้ศรัทธาได้บ้าง (ชมรมดะลีลประเทศไทย, 2540) การละหมาดเป็นการทำตนให้อยู่กับพระเจ้าอัลลอฮ์ทุกมหายให้ ทุกอิริยาบถในการดำรงชีพ การจะทำการอันใดให้นึกถึงพระเจ้าอัลเลฮ์ ดังนั้น จึงมีการประกอบพิธีละหมาดประจำวันถึงวันละ ๕ ครั้ง ซึ่งแต่ละเวลาก็มีบทสวดที่แตกต่างกันไป จนถือเป็นการปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันของชาวมุสลิม จนนับได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางศาสนาเลยทีเดียว

ผลแห่งการละหมาดนั้นขึ้นอยู่กับจิตใจของอัลลอฮ์ ดังคำกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจะเห็นประการใด? หากว่ามีลำน้ำสายหนึ่งอยู่หน้าประตูบ้าน ของคนหนึ่งคนใดในพวกท่าน ซึ่งเขาจะอาบน้ำนั้นวันละ 5 ครั้งทุกวัน จะยังคงมีสิ่งสกปรกใดหลง เหลืออยู่ที่เขากอีกไหม เขาทั้งหลายตอบว่าจะไม่มีสิ่งสกปรกใดๆ หลงเหลืออีกเลย ท่านนบี กล่าวว่าในท่านอนั้น และการทำละหมาดทั้ง 5 ก็เช่นเดียวกันอัลลอฮ์ จะทรงลบล้างความผิดทั้งหมดให้ด้วยการกระทำละหมาดเหล่านั้น” (Muslim, 1995) เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นว่า การอาบน้ำวันละ 5 ครั้งนั้นสามารถขจัดความสกปรกโสภณให้หมดสิ้นไปได้ฉันใด การทำละหมาดวันละ 5 ครั้งก็สามารถลบล้างความผิด ความบาปให้หมดสิ้นไปได้ การละหมาดอย่างน้อยวันละ 5 ครั้งจะทำให้มนุษย์หรือว่าคนเราไม่มีเวลาให้ทำในสิ่งที่ผิดคุณธรรมจริยธรรม ทำให้จิตใจสงบคิดแต่สิ่งที่ดีงาม (นายศิริพงษ์ รัตมี เป็นนักการเมืองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 17 นนทบุรี, สัมภาษณ์ 24 มีนาคม 2565) การละหมาดมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวมุสลิมในเขตหนองจอกมาก เพราะมีมัสยิดมากมีผู้นับถือศาสนาอิสลามประมาณ 50 เปอร์เซนต์และสืบทอดกันมาตลอดทุกยุคทุกสมัย (นายณรงค์ รัตมี เป็นกรรมการบริหารบริษัท เอส เอ็น เอส การขนส่ง จำกัด, สัมภาษณ์ 24 มีนาคม 2565)

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสังเกตการณ์ สรุปสาระสำคัญของการละหมาด ได้ดังนี้

1. การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ การละหมาด เป็นการทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ คือมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์คือการเข้าใจตัวเองว่า สิ่งที่เรากระทำอยู่เพื่อใคร และมีประโยชน์หรือมีโทษมากน้อยเพียงไร (นายวิสุทธิ สุไลมาน เป็นอิหม่ามประจำมัสยิดดารุลมีนา, สัมภาษณ์ 2 มีนาคม 2565)

2. เป็นการให้ความเคารพต่อศาสนาและพระศาสดา การรู้จักให้ความเคารพต่อศาสนาของตนเอง มุสลิมทุกคนต้องสามารถที่จะทำกิจกรรมดังกล่าวได้เช่นกัน เพียงต่างสถานที่ กรณีการอยู่ร่วมกันในสังคม ต้องมีความหนักแน่น (นางมาเรียม ประดิษฐ์สุวรรณ, สัมภาษณ์ 21 มีนาคม 2565)

3. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การละหมาด ถ้ามองทางกายภาพมีความใกล้เคียงกับการทำโยคะ คือมีการลุก นั่ง นมัสการ มีการยืดแขนขา ทำให้กล้ามเนื้อขยับซึ่งสอดคล้องกับหลักการแห่งโยคะ ซึ่งเมื่อมองแล้ว การทำกิจทางศาสนาแต่ละศาสนาต้องทำอย่างเข้าใจ รู้ถึงวัตถุประสงค์ของการกระทำกิจกรรมนั้นๆ เมื่อรู้แล้ว จะทำให้เรารู้ว่า การทำศาสนกิจของแต่ละศาสนาต่างมีผลต่อชีวิตศาสนิกนั้นๆ เพราะฉะนั้น เราพึงเอาใจเขามาใส่ใจเราว่า การละหมาด เป็นการแสดงความเคารพนับถือต่อศาสนานั้นๆ ของศาสนิกชน (นางมาลินี ศิลปะดำรงกุล, สัมภาษณ์ 21 มีนาคม 2565)

4. กิจกรรมที่ปลูกจิตสำนึกให้คนสนใจการละหมาด การละหมาด จะเป็นกิจกรรมประจำวันที่ผู้ใหญ่ควรทำให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่าง และชวนเด็กให้ปฏิบัติตามตลอด ดังคำกล่าวที่ว่า “ตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่าคำสอน” แต่ถึงกระนั้น ผู้ใหญ่คือพ่อหรือแม่นั้น จะต้องสั่งสอนให้ลูกรู้และเข้าใจความหมายที่แท้จริงของกิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้เด็กรู้สึกได้ว่า นั่นคือภาระหน้าที่ของมุสลิม ไม่ใช่กิจกรรมที่จะต้องบังคับให้กระทำ (นางสาวพัชรียา อะเซ็น เป็นกวีซีพุลนิธิดาสาหนองจอกศูนย์ราชพฤกษ์, สัมภาษณ์ 2 มีนาคม 2565)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า จากการเปรียบเทียบการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิมในชุมชนเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า

1. พิธีสวดมนต์เป็นความแพร่หลายทางพิธีกรรมระหว่างอุบาสกอุบาสิกา เป็นพิธีกรรมเพื่อการคุ้มครองความผาสุกของปวงประชา เป็นการเข้าใจครั้งแรกในช่วงพุทธศตวรรษที่ 9 พิธีกรรมนี้ ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชาวพุทธในสิงหล และพิธีกรรมนิยมของชาวลังกานี้ ได้ไหลบ่ามาในประเทศไทยพร้อมกับวัฒนธรรมประเพณีอีกหลายประการ ส่วนการละหมาด เกิดขึ้นจากชาวอาหรับก่อนอิสลาม ซึ่งมีความหมายว่าวิงวอนขอและอภัยโทษ การละหมาดเป็นอภิยาตอันดับแรกที่ถูกบัญญัติแก่บรรดามุสลิมที่นครมักกะฮ์ ก่อนที่จะอพยพไปนครอัลมะดีนะฮ์หนึ่งปีครึ่ง การละหมาดอย่างเดียวก่อนที่ได้อพยพไปนครอัลมะดีนะฮ์หนึ่งปีครึ่ง จะเห็นได้ว่า การสวดมนต์และการละหมาด มีนัยที่คล้ายคลึงกันคือการสวดหรือภาวนาเพื่อระลึกถึงคุณของศาสดาเป็นเบื้องต้น ส่วนที่แตกต่างกันนั้นมาจากเป้าประสงค์ของความเปี่ยมมาโดยการสวดมนต์มีเป้าประสงค์นอกจากสวดระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยแล้ว ยังมีการกล่าวถึงคุณที่ใช้ปกป้องอุปัชฌาย์ได้ ส่วนการละหมาดมีเป้าประสงค์หลักคือการได้รับการโปรดปรานจากพระอัลลอฮ์ ตะอาลา

2. การสวดมนต์มีความสำคัญ 2 ส่วนคือ จุดหมายเดิมพร่ำสอนให้คนทั้งหลายได้ศึกษาแล้วเกิดปัญญานำพาชีวิตให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง ปัจจุบันมุ่งความศักดิ์สิทธิ์ตามคุณบทของมนต์นั้นๆ ส่วนการละหมาด เป็นบัญญัติของศาสนาอิสลามที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติ เป็นการสรรเสริญพระเกียรติคุณ การวิงวอนขอพร และการขออภัยโทษต่อพระองค์ จะเห็นได้ว่าการสวดมนต์และการละหมาด เป็นการสร้างความต่อเนื่องหรือเชื่อมโยงกันระหว่างศาสนากับศาสนิก โดยมีการกล่าวระลึกถึงคุณของศาสดาเป็นอนุสรณ์เตือนใจ ส่วนนัยที่ต่างกัน คือการสวดมนต์ของชาวพุทธปัจจุบันส่วนหนึ่งได้แปรเปลี่ยนเป็นการสวดมนต์เพื่อความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์แทน ส่วนการละหมาดนั้นยังมีเป้าหมายเพื่อแสดงถึงความรักความศรัทธาต่อพระอัลลอฮ์เหมือนเดิม

3. การสวดมนต์ มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ยังไม่สลับซับซ้อนมากนัก เช่น รตนสูตร สวดเพื่อป้องกันเมืองเวสาลีจากภัยอันตราย สำหรับการสวดมนต์ที่ปรากฏในประเทศไทยได้รับกระแสวัฒนธรรมที่รับมาจากลังกาทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนการละหมาด เกิดจากการปฏิบัติของท่านเราะซูล ที่ปฏิบัติในขณะที่เดินทางแสวงบุญ หลังจากเสร็จสิ้นภารกิจ ท่านเราะซูลได้เดินทางกลับสู่นครมักกะฮ์ในคืนวันนั้น และได้นำประสบการณ์ของท่านมาสู่ประชาชาติอิสลาม คือบัญญัติการละหมาด 5 เวลา โดยมีญิบรีลมาสอนเรื่องเวลาละหมาดให้ จะเห็นได้ว่า พัฒนาการของการสวดมนต์เริ่มแรกจากศาสดาเป็นผู้แนะนำให้กระทำเพื่อรักษาอารมณ์ไว้ซึ่งคำสอน ส่วนที่ต่างกัน คือ การสวดมนต์ในทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าแนะนำให้สาวกเป็นผู้ประกอบพิธี เช่น มอบให้พระอานนท์ทำน้ำพระพุทธมนต์ ณ เมืองไพศาลี และสวดมนต์เพื่อบรรเทาโรคภัย โดยหลักการแล้วเป็นการสาธยายคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ส่วนการละหมาดในศาสนาอิสลาม เริ่มจากการปฏิบัติของศาสดาเองแล้วแนะนำให้ศาสนิกได้ปฏิบัติตาม เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดีของพระเจ้า

4. รูปแบบการสวดมนต์ในทางพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่ 2 ประการ คือ บทสวดมนต์เพื่อรักษาพระพุทธศาสนา และบทสวดพระปริตร ซึ่งแบ่งแยกออกเป็นการสวดมนต์ 7 ตำนานบ้าง 12 ตำนานบ้าง เพื่อสะดวกในการสวดในพิธีต่างๆ ส่วนการละหมาดเป็นการทำตนให้อยู่กับพระอัลเลฮ์ทุกลมหายใจ ทุกอิริยาบถในการดำรงชีพ การจะทำการอันใดให้นึกถึงพระอัลเลฮ์ ดังนั้น จึงมีการประกอบพิธีละหมาดประจำวันถึงวันละ 5 ครั้ง ซึ่งแต่ละเวลาก็มียุทธสวดที่แตกต่างกันไป จนถึงเป็น

การปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันของชาวมุสลิม นับได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางศาสนาเลยทีเดียว จะเห็นได้ว่า เมื่อพูดถึงรูปแบบการสวดมนต์และการละหมาदनั้น มีการปฏิบัติที่ต่างกันอย่างวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาที่ต่างกัน โดยเฉพาะการสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาแยกเป็นการสวดมนต์ในงานมงคลและงานอวมงคล ซึ่งมีวิธีปฏิบัติที่ต่างกัน ส่วนการละหมาดก็มีวิธีปฏิบัติต่างจากการละหมาดประจำวัน 5 ครั้งแล้ว ยังมีละหมาดในโอกาสสำคัญต่างๆ ด้วย

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และสังเกตการณ์ พบว่า คุณค่าและอิทธิพลของการสวดมนต์และการละหมาด มีนัยที่แสดงถึงการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดและไม่ก้าวร้าวเหยียดหยามผู้อื่น ซึ่งทางพระพุทธศาสนาใช้หลักการแผ่เมตตา ส่วนศาสนาอิสลามกล่าวถึงการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ส่วนนัยที่ต่างกัน เป็นวิธีปฏิบัติที่อยู่ในกรอบของแต่ละศาสนานั้นเอง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การสวดมนต์ คือการสาธยายพุทธพจน์ พิธีสวดมนต์ได้กลายเป็นความแพร่หลายทางพิธีกรรมระหว่างอุบาสกอุบาสิกา วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมในการสวดมนต์ มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ยังไม่สลับซับซ้อนมากนัก เช่น ชันธุสูตร สวดเพื่อเจริญเมตตาไปยังตระกูลนาคนทุกชนิด เป็นต้น ซึ่งลักษณะการสวดมนต์นี้เป็นเพียงการสาธยายพระคุณของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เพื่อให้เกิดอนุสติแก่ผู้ฟัง มุ่งเน้นให้เกิดสมาธิ มีจิตเป็นเอกัตถารมณ์ คือมีอารมณ์เป็นหนึ่งเดียวแน่วแน่ จึงไม่มีพิธีกรรมใหญ่โต ต่อมาหลังพุทธปรินิพพานได้ประมาณ 300-1200 ปี การสวดมนต์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น การประกอบกรการสวดมนต์เป็นพิธีกรรมที่มีองค์ประกอบอื่นซึ่งเป็นของลัทธิเดิมในท้องถิ่นนั้นเข้ามามีส่วนร่วม นับตั้งแต่การนํ้าพระพุทธรูปมนต์ วงด้วยสายสิญจน์ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ ได้สร้างความสลับซับซ้อนของพิธีกรรม นํ้าศรัทธาเลื่อมใส คุมีศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น การสวดมนต์ในพระพุทธศาสนานั้นมีคุณมากมาย ไม่ขัดขวางต่อการบรรลุนิพพาน ไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่น แต่ประกอบไปด้วยเมตตา และยึดหลักคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่ตั้ง จึงควรที่จะสวดมนต์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวงศ์สิทธิ รัตติโร, พระครูวิจิตรศีลาจาร, (2561) ว่าผู้สวดได้รับคุณประโยชน์นานัปการ ทั้งแก่ตัวเองและแก่ส่วนรวมด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสวดด้วยวิธีการไหนหรือบทใดก็ตาม หากสวดด้วยความตั้งใจจริง หมั่นพิจารณาเนื้อความจนเข้าใจและรู้ซึ่งถึงความหมายของบทสวดนั้นๆ แล้ว ย่อมได้รับ ผลานิสงส์มากมายดังนี้ 1) เป็นการสร้างศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นในคุณของพระรัตนตรัย 2) เป็นการสร้างปัญญา คือ การสร้างสรรค์พลังทางปัญญา เพราะการที่เราท่องบ่นจดจำหลักธรรมที่ปรากฏในพระสูตรต่างๆ นั้น แล้วนำไปพิจารณาเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง โดยการพินิจพิจารณาความหมายของแต่ละสูตร ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวเป็นการพัฒนาทางด้านความคิดและสติปัญญาให้เกิดขึ้น และย่อมสามารถขจัดปัญหาอุปสรรคได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมที่สุด 3) เป็นการไล่ความชั่วร้าย และตัดความเห็นแก่ตัว 4) จิตสงบเป็นสมาธิ ในขณะที่สวดมนต์ ผู้สวดต้องสำรวมใจให้แน่วแน่ ไม่หวั่นไหวคลอนแคลน 5) ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การละหมาด เป็นบัญญัติที่สำคัญของศาสนาอิสลามที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติ เป็นการสรรเสริญพระเกียรติคุณ การวิงวอนขอพร และการขอกอภัยโทษ

ต่อพระองค์ แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ ละหมาดฟัรฎู และละหมาดสุนัต ผู้ที่จำเป็นต้องทำละหมาดฟัรฎู คือ 1) มุสลิม คือผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม 2) มีวัยถึงเกณฑ์บังคับ คือ มีอายุครบ 15 ปีหรือถึงวัยมีความรู้สึกทางเพศแล้ว 3) เด็กผู้ชายที่ฟันเปื่อย หรือเด็กผู้หญิงที่มีเลือดประจำเดือน และมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ไม่บ้าหรือวิกลจริต และ 4) เป็นผู้ที่สะอาดจากญุนบู เฮต นิฟาส และวิลาดะฮ์แล้ว การละหมาดคือหลักปฏิบัติของศาสนา เป็นชุมคลังอันมีค่ามหาศาลยิ่ง เป็นหนทางที่นำไปสู่สุคติ และเป็นกุญแจแห่งสวรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของกิติมา อมรทัต (2549) ว่า การละหมาดมีความสำคัญมากเช่นนั้นเพราะมันเป็นเครื่องเชื่อมโดยตรงระหว่างข้าของอัลลอฮ์กับพระองค์เอง ในเวลาที่เขาละหมาดจากสิ่งที่เป็นห่วงทั้งหมดในชีวิตประจำวัน และสำรวจใจระลึกถึงพระผู้อภิบาลของเขาแต่พระองค์เดียว วิงวอนขอความช่วยเหลือจากพระองค์ ขอบทานจากพระองค์ และมานะบากบั่นที่จะเดินไปตามหนทางที่เที่ยงตรงต่อไป ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจเลยว่า การละหมาดถูกถือว่าเป็นการกระทำที่ดีที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของอาแว วาลี (2562) ที่ศึกษาพบว่า 1) นักเรียนที่ละหมาดที่ถูกต้องสมบูรณ์สามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนได้อย่างชัดเจน มีความซื่อสัตย์ อารมณ์นิ่งสงบ รักและเมตตาต่อเพื่อน มีทักษะในการใช้ชีวิตในสังคม และสุขภาพจิตดี 2) บิดา มารดา และผู้ปกครองที่มีการศึกษาศาสนาดีและเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติการละหมาดรวมทั้งศาสนกิจอื่นๆ อบรมดูแลบุตรด้วยวิถีอิสลามจะทำให้บุตรมีบุคลิกภาพที่ดี อ่อนน้อมถ่อมตน และละหมาดอย่างสม่ำเสมอ ส่วนนักเรียนที่มีครอบครัวที่ไม่ค่อยทำการละหมาดก็จะละทิ้งละหมาดเมื่อเกิดความยากลำบากหรือไม่สะดวก 3) ครูที่มีความมุ่งมั่นและเป็นแบบอย่างที่ดีในการละหมาด จะทำให้นักเรียนเกิดความเคารพรักและศรัทธา นักเรียนยอมรับการเป็นต้นแบบที่ดีของครูและยอมรับการตักเตือน (นาศิฮัต) ด้วยความเต็มใจ ส่งผลให้ผู้เรียนรักและสนใจบทเรียน เรียนรู้อย่างมีความสุข และ 4) นักเรียนที่ละหมาดร่วมกันเป็นคณะ (ญามาอะห์) ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการทำงานเป็นกลุ่มเป็นมิตรกับผู้อื่นร่วมทั้งกับเพื่อนต่างศาสนา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การสวดมนต์มีความสำคัญ 2 ส่วนคือ จุดหมายเดิมพร่ำสอนให้คนทั้งหลายได้ศึกษาแล้วเกิดปัญญานำพาชีวิตให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องนั้น ปัจจุบันมุ่งความศักดิ์สิทธิ์ตามคุณบทของมนต์นั้นๆ ส่วนการละหมาด เป็นบัญญัติที่สำคัญของศาสนาอิสลามที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติ เป็นการสรรเสริญพระเกียรติคุณ การวิงวอนขอพร และการขอภัยโทษต่อพระองค์ จะเห็นได้ว่าการสวดมนต์และการละหมาด เป็นการสร้างความต่อเนื่องหรือเชื่อมโยงกันระหว่างศาสนากับศาสนิก โดยมีการกล่าวระลึกถึงคุณของศาสดาเป็นอนุสรณ์เตือนใจ ส่วนนัยที่ต่างกัน คือการสวดมนต์ของชาวพุทธปัจจุบันส่วนหนึ่งได้แปรเปลี่ยนเป็นการสวดมนต์เพื่อความขลังความศักดิ์สิทธิ์แทน ส่วนการละหมาดนั้นยังมีเป้าหมายเพื่อแสดงถึงความรักความศรัทธาต่อพระอัลลอฮ์ คุณค่าและอิทธิพลของการสวดมนต์และการละหมาด มีนัยที่แสดงถึงการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดและไม่ก้าวล่วงหน้าที่ของคนอื่น ซึ่งทางพระพุทธศาสนาใช้หลักการแผ่เมตตา ส่วนศาสนาอิสลามกล่าวถึงการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ส่วนนัยที่ต่างกัน เป็นวิธีปฏิบัติที่อยู่ในกรอบของแต่ละศาสนานั้นเอง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการสวดมนต์ของชาวพุทธกับการละหมาดของชาวมุสลิมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข : ศึกษากรณีชุมชนหนองจอก กรุงเทพมหานคร” ได้องค์ความรู้ใหม่ 4 ประการ คือ (1) วิธีการอยู่ร่วมกันของบุคคลในชุมชนคืออะไร (2) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม (3) คุณค่าของการสวดมนต์กับการละหมาดต่อวิถีชีวิตชุมชน (4) กิจกรรมที่ปลูกจิตสำนึกให้คนสนใจการสวดมนต์และการละหมาดดังนี้

กำหนดรหัส (Code For)	สกัดข้อมูล (Data Extract)
1. วิธีการอยู่ร่วมกันของบุคคลในชุมชน	1. การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ คือการเข้าใจตัวเองว่า สิ่งที่เรากระทำอยู่เพื่อใคร และมีประโยชน์หรือมีโทษมากน้อยเพียงไร 2. เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของผู้อื่น เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของกันและกัน รู้จักข้อจำกัดทางศาสนา ไม่ฝืนใจผู้อื่น 3. ไม่มีอคติในการปฏิบัติต่อบุคคลต่างศาสนา ไม่ก้าวล่วงหน้าที่ของผู้อื่น ย่อมสร้างประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้ยิ่งขึ้น 4. ศาสนาไม่ใช่ต้นเหตุแห่งความขัดแย้ง การขัดแย้งเป็นพฤติกรรมเฉพาะบุคคลเท่านั้น
2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม	1. ทำหน้าที่ของตนให้ดี รู้จักหน้าที่ของตนเอง เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม 2. สละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนไม่เลือกความต่างแห่งศาสนา
3. คุณค่าของการสวดมนต์กับการละหมาดต่อวิถีชีวิตชุมชน	1. เป็นการให้ความเคารพต่อศาสนาและพระศาสดา 2. เป็นการแผ่เมตตาให้อภัยแก่ผู้อื่น 3. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา
4. กิจกรรมที่ปลูกจิตสำนึกให้คนสนใจการสวดมนต์และการละหมาด	ก. กิจกรรมสวดมนต์ สร้างให้เป็นวัฒนธรรมทางศาสนาที่ทรงคุณค่า ข. กิจกรรมประจำวัน เป็นกิจกรรมที่ผู้ใหญ่ควรทำ ให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่าง และชวนเด็กให้ปฏิบัติตามตลอด ดังคำกล่าวที่ว่า “ตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่าคำสอน”

จากตารางข้างต้น อธิบายได้ดังนี้

1. วิธีการอยู่ร่วมกันของบุคคลในชุมชน 1) การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ จากการร่วมวงเสวนา ทำให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการอยู่ร่วมกันของบุคคลในชุมชนด้วยการทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์เป็นเบื้องต้น เมื่อว่าโดยความเป็นจริง ณ ขณะนี้แล้ว วิธีของชาวพุทธกับชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียนไม่มีปัญหา ประชาชนในชุมชนทั้ง 2 ศาสนานั้น สามารถอยู่ร่วมกันได้อันเนื่องมาจากเหตุผลประการแรกคือ ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนเองเพื่อมนุษยชนไม่เลือกความแตกต่างทางศาสนา การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์คือการเข้าใจตัวเองว่า สิ่งที่เรากระทำอยู่เพื่อใคร และมีประโยชน์หรือมีโทษมากน้อยเพียงไร 2) เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของผู้อื่น ประการต่อมาคือ เมื่อสังคมใดก็ตามที่มีคนอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากก็ย่อมมีปัญหา แต่หากเราแก้ปัญหาด้วยการทำความเข้าใจวัฒนธรรมของเขา เข้าใจวิถีปฏิบัติของเขา การอยู่ร่วมกันก็จะเป็นปัญหา อย่างศาสนาอิสลามนอกจากเข้าใจในหลักศาสนาของตนเองแล้ว ยังต้องทำความเข้าใจในพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ ทำให้การอยู่ร่วมกันดีขึ้น เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของกันและกัน รู้จักข้อจำกัดทางศาสนา ไม่ฝืนใจผู้อื่น 3) ไม่มีอคติในการปฏิบัติต่อบุคคลต่างศาสนา นอกจากบุคลากรทางศาสนาแล้ว หน่วยงานทางรัฐ ซึ่งต้องคอยประสาน สนับสนุนกิจกรรมชุมชน แม้จะให้บริการแก่ประชาชนต่างศาสนา การทำงานในส่วนราชการไม่ได้เป็นปัญหาให้เกิดอคติทางศาสนาได้ เพราะทำตามหน้าที่ เมื่อต่างคนต่างเข้าใจหน้าที่ของกันและกัน ไม่ก้าวล่วงหน้าที่ของผู้อื่น ย่อมสร้างประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้ยิ่งขึ้น 4) ศาสนาไม่ใช่ต้นเหตุแห่งความขัดแย้ง ประการหนึ่งที่สังคมปัจจุบันเกิดความระแวงกันขึ้น เพราะคิดว่า ศาสนามีส่วนในการก่อสงคราม เช่น สงครามคูเซต โดยที่ความเป็นจริงแล้ว ศาสนาเป็นเพียงเครื่องมือที่คนจะหยิบยกมาเป็นข้ออ้างในการกระทำการบางอย่างที่ไม่ใช่หลักศาสนา ดังนั้น ศาสนาจึงไม่ใช่ส่วนสำคัญที่ทำให้คนขัดแย้งกัน การขัดแย้งเป็นพฤติกรรมเฉพาะบุคคลเท่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม 1) ทำหน้าที่ของตนให้ดี การทำงานร่วมในชุมชนในนามศาสนาอิสลาม ยกเว้นการร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ขัดต่อหลักการทางศาสนา แต่การทำงานร่วมในสถานะอื่นๆ สามารถทำได้ เช่น การร่วมกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น การร่วมกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้เรื่องภัยโควิด-19 การทำงานที่ดีนั้น ต้องที่ตัวเราให้ดีกว่า เพื่อทำชุมชนให้สะอาด น่าอยู่ รู้จักหน้าที่ของตนเอง เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ไม่ใช่เกิดประโยชน์เฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่ง 2) สละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การเป็นผู้นำของชุมชน ต้องมีความเป็นผู้นำที่แท้จริง ทำให้เห็นเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม การมีส่วนร่วมต้องมีความเสียสละประโยชน์ตนก่อน เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันของสังคมส่วนใหญ่ ในส่วนราชการจะจัดระบบประมาณสนับสนุนการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะโครงการ บวร คือการให้การสนับสนุนในการพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียน ให้มีความสุข

3. คุณค่าของการสวดมนต์กับการละหมาดต่อวิถีชีวิตชุมชน 1) เป็นการให้ความเคารพต่อศาสนาและพระศาสดา การรู้จักให้ความเคารพต่อศาสนาของตนเอง เช่น ชาวพุทธสวดมนต์ไหว้พระ ไม่ได้แยกว่า การสวดมนต์ไหว้พระเป็นภาระหน้าที่ของพระสงฆ์เท่านั้น ขวาวาส สามารถที่จะทำกิจกรรมดังกล่าวได้เช่นกัน เพียงต่างสถานที่ กรณีการอยู่ร่วมกันในสังคม ต้องมีความหนักแน่น ให้อภัยกัน โดยคิดว่า การทำกิจสวดมนต์หรือการละหมาด เปิดเสียงตามสายดังกล่าวเป็นกิจวัตรของศาสนสถาน ซึ่งไม่ได้ทำทุกวัน เป็นเพียงชั่วครั้งคราว 2) เป็นการแผ่เมตตาให้อภัยแก่ผู้อื่น การสวด

มนต์มีมานาน โดยเริ่มจากการทรงจำคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และการสวดมนต์นั้นเป็นการสั่งสมบารมี เพราะเป็นการจดจำคำสอนทางพระพุทธศาสนา และเป็นบทป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บได้ เนื่องจากการสร้างกำลังใจแก่ผู้สวดแล้ว นอกจากนั้น การสวดมนต์ต้องจากเป็นการสวดเพื่อทรงจำพุทธพจน์แล้ว ยังมีการแผ่เมตตาเพื่อให้อภัยผู้อื่นด้วย 3) การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การละหมาด ถ้ามองทางกายภาพมีความใกล้เคียงกับการทำโยคะ คือมีการลุก นั่ง นมัสการ มีการยืดแขนขา ทำให้กล้ามเนื้อขยับซึ่งสอดคล้องกับหลักการแห่งโยคะ ซึ่งเมื่อมองแล้ว การทำกิจทางศาสนาแต่ละศาสนาต้องทำอย่างเข้าใจ รู้ถึงวัตถุประสงค์ของการกระทำกิจกรรมนั้นๆ เมื่อรู้แล้ว จะทำให้เรารู้ว่า การทำศาสนกิจของแต่ละศาสนาต่างมีผลต่อชีวิตศาสนิกนั้นๆ เพราะฉะนั้น เราพึงเอาใจเขามาใส่ใจเราว่า การละหมาดหรือการสวดมนต์นั้น เป็นการแสดงความเคารพนับถือต่อศาสนานั้นๆ ของศาสนิกชนแต่ละศาสนา

4. กิจกรรมที่ปลูกจิตสำนึกให้คนสนใจการสวดมนต์และการละหมาด 1) กิจกรรมเสริมสร้างการสวดมนต์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา เป็นวันสำคัญของยูเนสโก กระตุ้นให้คนเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือการสวดมนต์ข้ามปีเพื่อเสริมสร้างความเป็นศิริมงคลแก่ชีวิตใหม่ เป็นการสร้างกุศลโลบายให้เด็กและเยาวชนเห็นความสำคัญของการสวดมนต์แม้จะเป็นเพียงกระทู้ แต่เป็นก้าวหนึ่งจะให้คนหันมาใส่ใจศาสนา สร้างให้เป็นวัฒนธรรมทางศาสนาที่ทรงคุณค่า 2) กิจกรรมประจำวัน การละหมาด จะเป็นกิจกรรมประจำวันที่ใหญ่ควรทำให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่าง และชวนเด็กให้ปฏิบัติตามตลอด ดังคำกล่าวที่ว่า “ตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่าคำสอน” แต่ถึงกระนั้น ผู้ใหญ่คือพ่อหรือแม่นั้น จะต้องสั่งสอนให้ลูกรู้และเข้าใจความหมายที่แท้จริงของกิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้เด็กรู้สึกว่ามันคือการกระทำที่ของมุสลิม ไม่ใช่กิจกรรมที่จะต้องบังคับให้กระทำ

สรุป

การสวดมนต์กับการละหมาด เป็นการสร้างการเรียนรู้วิถีชุมชน โดยเปิดให้มีการสอนกันข้ามศาสนาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกัน สร้างความเข้าใจต่อกันมากขึ้น และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อให้เรียนรู้หลักการทางศาสนาของศาสนาตนให้เข้าใจ และเรียนรู้ศาสนาอื่นให้รู้แจ้งเพื่อจะได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องไม่ก้าวล่วงความเชื่อของผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 รัฐควรควรมีการสร้างการเรียนรู้วิถีชุมชน โดยเปิดให้มีการสอนกันข้ามศาสนาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกัน สร้างความเข้าใจต่อกันมากขึ้น เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดตั้งแต่เด็กเยาวชน เพื่อให้เรียนรู้หลักการทางศาสนาของศาสนาตนให้เข้าใจ และเรียนรู้ศาสนาอื่นให้รู้แจ้งเพื่อจะได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องไม่ก้าวล่วงความเชื่อของผู้อื่น

1.2 ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลศึกษาศาสนาของตนเองให้ถ่องแท้ และทำความเข้าใจศาสนาอื่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรมีการศึกษาคุณค่าของการสวดมนต์เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของเยาวชนพุทธกับคริสต์ในสังคมไทย

2.2. ควรมีการศึกษาการสร้างรูปแบบกิจกรรมคุณธรรมเยาวชน: กรณีการสวดมนต์กับการละหมาด

เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา อมรทัต. (2549). *มุสลิมในอุดมคติ บุคลิกภาพตามแบบฉบับของอิสลามที่แท้จริงดังกำหนดไว้ในกุรอานและสุนนะฮ์*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทมีเดียเทค.
- ชมรมดัตลีคประเทศไทย. (2540). *คุณค่าของละหมาด*. กรุงเทพมหานคร: ชมรมดัตลีคประเทศไทย.
- ชวน เพชรแก้ว. (2520). *การศึกษาวรรณคดีไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์. พระครูศิริโสธรคณารักษ์. (2561). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามโครงการสวดมนต์ข้ามปีของประชาชนในจังหวัดยโสธร. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*. 5(2) กรกฎาคม-ธันวาคม, 471.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจจาโร). (2546). *เอกเทศสวดมนต์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระวงศ์สรสิทธิ์ รติโกโร, พระครูวิจิตรศีลาจาร. คุณค่าการสวดมนต์ที่มีต่อพุทธศาสนิกชนไทย: กรณีศึกษาสำนักปู่สวรรค์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 3(2) กรกฎาคม-ธันวาคม, 79-94.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัดยานนาวา. (2564). *สวดมนต์ข้ามปีออนไลน์ รับปีใหม่ 2564*. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565 จาก <https://www.thansettakij.com/content/462557>.
- สำนักงานเขตหนองจอก. (2561). *แผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2561 สำนักงานเขตหนองจอก*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- อาแว วาลี. (2562). การละหมาดกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการเรียนรู้อย่างมีความสุขของเยาวชนมุสลิม จังหวัดนราธิวาส. *วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยฟาฏอนี*. 14(1) มกราคม-มิถุนายน, 1-14.
- อัลอิสลาห์ สมาคมบางกอกน้อย. (2544). *วิธีละหมาดตามบัญญัติอิสลาม*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: อัลอิสลาห์สมาคม.

